

Gemeente van de Levende

Toen rond het begin van onze jaartelling door de rabbijnen werd vastgesteld welke boeken nu wel en welke boeken nu níet hoorden bij wat we het ‘Oude Testament’ zijn gaan noemen¹, leverde de vraag of het boek Ester ook een plaats mocht krijgen in de canon grote discussies op. Is het boek Ester Heilige Lectuur... of juist niet...

Het probleem zat misschien niet eens zo zeer in wat er wél in het boek stond... al lijkt het boek soms één groot bacchanaal... maar veeleer in wat er níet stond. Want nergens in het boek komt ‘god’ voor. Nergens wordt de godsnaam – de onuitsprekelijke vierletterige godsnaam – genoemd. Nergens zelfs klinkt ook maar het woordje ‘god’. Nergens treedt god aanwijsbaar handelend op. Sterker nog, ook het geloof in god, in de God van Abraham, Izaäk en Jakob wel te verstaan, lijkt in het boek geen enkele rol te spelen. Er wordt door niemand ook maar iets aan god gevraagd, ook maar iets van god gehoopt of verlangd..., iets van god gezien. Het boek lijkt in feite een heel profane vertelling. Een *gewoon* verhaal, een legende, een sprookje. En hoe kan zo’n gewoon god-loos verhaal mensen inspireren, helpen in hun, in ons, geloof?

Niettegenstaande deze discussie over de canoniciteit heeft het boek in de Joodse traditie een heel belangrijke positie gekregen. Het is een zogenaamde ‘feestrol’. Een boekrol die vast verbonden is met één van de Joodse feesten.

En de feestrol Ester wordt gelezen tijdens het Purim-feest. Dat is een feest dat wel wordt vergeleken met het katholieke carnaval. Op het Purim-feest wordt werkelijk uitbundig gefeest. De verkleedkist gaat open, bonte hoofddekseis worden opgezet, er wordt heel veel lawaai gemaakt met ratels, en er wordt vooral... heel veel gedronken. Dat laatste overigens op rabbinaal advies: Het boek Ester behoort je liefst in dronken toestand aan te horen. Zó dronken moet je zijn, volgens de rabbijnse literatuur, dat je het verschil niet meer hoort tussen de pure slechterik Haman en de pure goedgezind Mordechai – de hoofdpersonen die we verderop in onze lezing tegen zullen komen.

Zó gelezen is het boek Ester door de eeuwen heen, niettegenstaande de aanvankelijk discutabel bevonden inhoud, - het laat zich begrijpen - behoorlijk populair geworden.

De bedoeling van het drinken is overigens volgens de rabbijnen niet de dronkenschap, maar dat je na gaat denken. Na gaat denken over hoe het komt dat leven voor het Jodendom vaak zo gevaarlijk kan zijn. Want dat is de kern van het Purim-feest: Gevierd wordt dat ondanks alle gevaar, alle eeuwen door, het Jodendom steeds weer van de ondergang gered is. De redding van Israël wordt gevierd in dit feest. En zo wordt het boek Ester dus ook gelezen... als een verhaal van redding.

---

¹ Mooier is het om te spreken van TeNaCH, Tora, Nebiim, Chetoebim – Tora, Profeten, Geschriften – naar de hoofdingeling van het eerste hoofddeel van de boekenverzameling die de Bijbel eigenlijk is

“Een verhaal van redding”. En daarmee is het boek Ester dus wel voluit Bijbels. Een voluit Bijbels verhaal. Redding is het kernthema van de hele Bijbel. Redding van mensen, dat is waar de God van de Bijbel op uit is, van de eerste tot de laatste bladzijde. Redding klinkt ook door in de naam Jezus – God redt, betekent zijn naam.

En blijkbaar kan je over deze redding ook spreken, zo leert ons het boek Ester, en zo zal het boek Ester ons de komende weken telkens weer onderstrepen – blijkbaar kan je over deze redding ook spreken zonder het woord God te gebruiken... zonder God er zagezegd ‘bij te halen’.

Zo versta ik ook dat rabbinale advies om het boek Ester vooral dronken aan te horen. Zo dronken dat je het verschil niet meer hoort tussen de goede Mordechai en de kwade Hamen. Wat het maar waar, inderdaad, dat het verschil tussen goed en kwaad altijd duidelijk was. Maar zo is het niet in het leven. Zo is het maar al te vaak niet. Maar al te vaak is het veel ingewikkelder en verwarrender. Al te vaak lopen goed en kwaad onontwarbaar, onherkenbaar, door elkaar. Al te vaak is onze waarneming van goed en kwaad nauwelijks helderder dan die van de dronkenschap. De woorden die we gebruiken om onderscheid te maken zijn maar al te vaak veel te groot...

Was het maar waar dat je in het leven gewoon aan kon wijzen: kijk, hier is God aan het werk. En daar de duivel. Dit vraagt God van mij. En dát is een duivelse verleiding. Dit heeft God mij bevolen. En dat wordt door hem verboden.

Maar zo is het niet... Zo werkt het niet... in ons leven. Zo werkt het niet... met onze God.

Gebruiken we niet juist in de wereld van het geloof het woordje God niet heel vaak veel te gemakkelijk – zo kan je je af gaan vragen als je ziet hoe bewust het boek Ester het woordje God juist vermijdt. God als stoplap – zo noemde Bonhoeffer die gewoonte die vroom lijkt maar juist helemaal niet vroom (moedig) is. God als laatste verklaring van de ellende die ons overkomt. “God heeft er wel een bedoeling mee”, zo wordt dan zomaar gezegd. God heeft er wel een bedoeling mee... dat vloedgolven honderdduizenden mensen verzwelgen... dat vreselijke oorlogen niet ophouden... dat jonge mensen ziek worden... God heeft er wel een bedoeling mee... En voor we het weten schuiven we God het kwaad in de schoenen. Voor we het weten valt God dan helemaal samen met het lot. Is God de stoplap die maakt dat wij ons maar liever neerleggen bij wat ons overkomt. In plaats van in verzet te gaan...

En dan, goede mensen, zijn we voor we het weten heel ver weg geraakt van de God van de Bijbel. Dan zijn we zo ver weg van dat verhaal van redding... door de diepte heen. Zo ver van die God... die mensen juist wil redden uit de onmenselijkheid van het lot.

En zou het niet kunnen zijn dat het boek Ester, van de eerste tot de laatste letter, ons vooral dát wil leren. Een beetje voorzichtiger te worden met dat grote woord ‘God’? Juist omdat er zo veel op het spel staat. Juist omdat de menselijkheid op het spel staat...

De God van de Bijbel is een geheimenis. Altijd weer. Hij ligt er nooit ‘dik bovenop’. Zijn naam schrijven we met vier medeklinkers – maar we weten niet eens welke klinkers daartussen horen. En dat is fundamenteel in het Joods-Christelijke geloof. De God van de Bijbel heb je nooit in je hand. Is altijd weer een zoektocht... is vaak hooguit een vermoeden... is misschien wel vaker de vraag dan dat hij het antwoord is. Deze God, die juist het lot wil doorbreken, wil

helemaal geen god van grote woorden zijn...

Zoals Remco Campert ooit dichtte in zijn beroemde verzetsgedicht.

Verzet begint niet met grote woorden

maar met kleine daden

zoals storm met zacht geritsel in de tuin

of de kat die de kolder in zijn kop krijgt

zoals brede rivieren

met een kleine bron

verscholen in het woud

zoals een vuurzee

met dezelfde lucifer

die een sigaret aansteekt

zoals liefde met een blik

een aanraking iets dat je opvalt in een stem

jezelf een vraag stellen

daarmee begint verzet

en dan die vraag aan een ander stellen

Geloof (op de manier van het boek Ester) is... dat we blijven vragen... dat we blijven zoeken... dat we tegen het wrede lot in blijven verlangen en hopen. Omdat we ergens, diep, geraak zijn

door dat verhaal van redding. Dat ondertussen doorklinkt juist in de diepte van het gewone leven. Niet in de grote woorden, maar juist in het kleine. In een bron, verscholen in het woud. Of in een stukje brood. Een slok wijn.
Zo gewoon wil Hij zijn... die grote God. Zo dichtbij. Zo eindeloos dicht bij... gewone mensen zoals wij.

Amen